

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

3-maxsus
son (6-jild)

2026

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 5/3 (6) – 2026

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2026

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent;

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent;

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b.;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.;

Jabborova Charos Aminovna - iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdulkaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari doktori (DSc), Professor.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Qodirova Muqaddas Tog'ayevna - filologiya fanlari nomzodi, dotsent.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b.,;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD);

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD);

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD);

Sulaymanova Dildora Nazarovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasini mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD).

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil: scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Алимджанов Бахтиёр Абдихакимович</i> БАЙСТВО В РУССКОМ ТУРКЕСТАНЕ: ИСТОРИОГРАФИЧЕСКИЕ ИНТЕРПРЕТАЦИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ ИССЛЕДОВАНИЯ	9-14
<i>Мамасайдов Лutfillo Payzullo o'g'li</i> XALQ TA'LIMI SOHASIDAGI ISLOHOTLARNING YANGI BOSQICHI	15-19
<i>Aminov Hamidulloh Abdirahimovich</i> “TURKISTON ULAMOSI” ASARIDAGI TARIXCHI OLIMLAR	20-24
<i>Norboyev Sarvar Qahramon o'g'li</i> MADANIY MEROSNI MUHOFAZA QILISHDA YUNESKO KONVENSIYALARNING AHAMIYATI	25-28
<i>Mamarajabova Nilufar</i> ASTRONOMIYA VA MATEMATIKA SOHASIDA SAMARQANDLIK OLIMLARNING O'RNI (IX-XII ASRLAR)	29-33

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Кузубоев Бехзод Хамидович</i> ОЦЕНКА ДИНАМИЧЕСКОЙ ВЗАИМОСВЯЗИ МЕЖДУ ЗЕЛЕННОЙ ЭНЕРГИЕЙ, ВЫБРОСАМИ CO2 И ЭКОНОМИЧЕСКИМ РОСТОМ НА ОСНОВЕ МОДЕЛИ TVP-VAR.....	34-40
--	-------

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

<i>Toshboboyev Maksud Jalilovich</i> SUN'YIY VA TABIIY INTELLEKT DIALEKTIKASINING GLOBAL XAVFSIZLIK, MEHNAT BOZORI, TA'LIM VA MADANIYAT SOHALARIDA MOHIYATI	41-46
<i>Yorqulov Hakimbek Otaqulovich</i> MILLIY INTELLEKTUAL SALOHİYATNI RIVOJLANTIRISHDA QADRIYATLAR OMILI.....	47-52
<i>Xolnazarov Ismatillo Sohibovich</i> FAZL AL-HAQ XAYRABODIYNING “HADIYYAT AL-SA'IDIYYA” ASARIDA BORLIQ TA'LIMOTI VA UNING IJTIMOIIY-AXLOQIY AHAMIYATI.....	53-58
<i>Xaitov Lazizbek Azamatovich</i> ABU ABDULLOH MUHAMMAD IBN ALI HAKIM TERMIZIYNING “MA'RIFATUL ASROR” ASARIDA BILISH FALSAFASI VA GNOSEOLOGIK QARASHLAR TAHLILI	59-62
<i>Azimova Charos Azamatovna</i> FALSAFIY-DINIY G'OYALARNING YOSHLAR XULQ-ATVORIGA TA'SIRI	63-68
<i>Rajabov Alisher Shavkatovich</i> SA'DIDDIN HAMAVIYNING TAJALLI VA HIJOB HAQIDAGI QARASHLARINING “VAHDAT UL VUJUD” G'OYALARI BILAN BOG'LIQLIGI	69-73
<i>Boymurodov Ilxombek Xayitmurodovich</i> VIRTUAL JAMOALAR VA RAQAMLI IDENTIFIKATSIYALASH JARAYONLARINING FALSAFIY TAHLILI	74-78

<i>Yakubov Azimjon Akmalovich</i> ABU SA'D ABDULMALIK IBN MUHAMMAD AL-XARGUSHIY AN-NISHOPURIY TA'LIMOTIDA NAFS MASALASI.....	79-83
<i>Ashurova Mahbuba Axtamovna</i> MUZEYLAR FAOLIYATINI TADQIQ ETISHNING IJTIMOIIY-FALSAFIY HAMDA METODOLOGIK MASALALARI	84-88
<i>Mamadaliyev Husanboy Yigitali o'g'li</i> MAHALLA RIVOJLANISHINING YOSH AVLOD TARBIYASIDAGI ROLI.....	89-92

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

<i>Narzikulova Rayhona</i> HUMOUR AS COGNITIVE–PRAGMATIC SCRIPT OPPOSITION: AN INTEGRATIVE LINGUISTIC MODEL.....	93-98
<i>Hasanova Gulhida Abdulaziz qizi</i> O'ZBEK TILSHUNOSLIGIDA HARAKAT FE'LLAR MUAMMOSI	99-108
<i>Yakubova Nilufar Egamberganovna</i> ESKI O'ZBEK TILIDAGI AYRIM ARABCHA IZOFALI BIRIKMALARNING LEKSIKALIZATSIYASI	109-114
<i>Asqarova Zulayxo Yangiboyevna</i> XORAZM TARIXNAVISLIGIDA “TO'YNOMA” AN'ANASI: SHAKLLANISHI VA KOMPOZITSION TUZILISHI	115-120

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

<i>Shagilova Gulxatisha Koptleuovna</i> SOG'LIQNI SAQLASH TUSHUNCHASINING KONSTITUTSIYAVIY-HUQUQIY MAZMUNI.....	121-125
<i>Komilov Lazizjon Zokirjon o'g'li</i> O'QOTAR QUROLNI QO'LLASH HUQUQIDA ZARARNI MINIMIZATSIYA QILISH BO'YICHA KOREYA AMALIYOTI.....	126-133
<i>Uzbekova Dilshoda Tulkinovna</i> DAVLAT XIZMATLARINI RAQAMLASHTIRISH — KORRUPSIYAGA QARSHI KURASHNING SAMARALI VOSITASI SIFATIDA	134-137
<i>Suyunova Iroda</i> APPLICATION OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN LAWMAKING AND PRIVATE LAW....	138-146
<i>Максудов Хушнур Хуршедович</i> ОСОБЕННОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННО-ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ И ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В СОВЕРШЕНСТВОВАНИИ ПРОКУРОРСКОГО НАДЗОРА ЗА ИСПОЛНЕНИЕМ ЗАКОНОВ ОРГАНАМИ СЛЕДСТВИЯ В БОРЬБЕ С НЕЗАКОННЫМ ОБОРОТОМ НАРКОТИЧЕСКИХ СРЕДСТВ.....	147-153
<i>Urinboyeva Muxlisa Ma'rufovna</i> SUN'IY INTELLEKT TUSHUNCHASI VA UNING HUQUQ TIZIMIDA QO'LLANILISHIGA OID NAZARIY YONDASHUVLAR.....	154-158
<i>Ochilov Aziz Ismatovich</i> MA'MURIY-HUQUQIY NIZO VA OMMAVIY-HUQUQIY NIZOLARNING O'ZARO NISBATINING NAZARIY VA AMALIY AHAMIYATI	159-167

<i>Temirov Madrahim O'lmas o'g'li</i> BOJXONA SOHASIDA SODIR ETILGAN JINOYATLAR YUZASIDAN OLIB QO'YILGAN TOVAR MODDIY BOYLIKLARINING KEYINGI HUQUQIY MAQOMINI BELGILASHDAGI AYRIM MASALALAR VA ULARNING YECHIMLARI.....	168-171
<i>Mashrabov Madorbek</i> AVTOMOBIL YO'LLARINING OMMAVIY MULK SIFATIDA MA'MURIY-HUQUQIY TABIATI.....	172-177
<i>Abdugaffarov Davronbek Dilshod ugli</i> CHOICE OF LAW FOR INTERNATIONAL COMMERCIAL AGENCY AGREEMENTS: BALANCING PARTY AUTONOMY AND AGENT PROTECTION	178-183
<i>Kabilov Sardor Asrolovich, Mirzayev Faxritdin Ziyatovich</i> JINOIY JAVOBGARLIKDAN OZOD QILISH VA UNING IJTIMOIIY ZARURATI MASALALARI	184-189
<i>Эгамбердиев Ферузбек Аскаржон угли</i> ФОРМЫ СУДЕБНОГО КОНТРОЛЯ НА ДОСУДЕБНОЙ СТАДИИ УГОЛОВНОГО ПРОЦЕССА.....	190-195
<i>Shermatova Gulruh Akmalovna</i> MAISHIY JINOYAT SODIR ETGAN SHAXSNING KRIMINOLOGIK TAVSIFI	196-201
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Qurbonova Dilafroz Toshturdiyevna</i> TEMURIY MALIKALAR MA'NAVIY MEROSI ASOSIDA TALABA-QIZLARNING AXLOQIY QADRIYATLARINI RIVOJLANTIRISHNING MAZMUNI VA MOHIYATI.....	202-205
<i>Tirkasheva Go'zal Baxramovna</i> XALQ OG'ZAKI IJODI – MILLIY VA UMUMMADANIY KOMPETENSIYALARNI SHAKLLANTIRUVCHI KOMPLEKS PEDAGOGIK MEKANIZM SIFATIDA	206-213
<i>Ismatov Dilmurod Elmurod o'g'li</i> BO'LAJAK O'QITUVCHILARNING AXBOROT-PEDAGOGIK KOMPETENSIYASINI TAKOMILLASHTIRISH METODIKASI VA BOSQICHLARI	214-219
<i>Гулбоева Шохиста Исमत кизи</i> САМОСТОЯТЕЛЬНАЯ РАБОТА КАК КЛЮЧЕВОЙ РЕСУРС ФОРМИРОВАНИЯ ИНЖЕНЕРНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ В ТЕХНИЧЕСКОМ УНИВЕРСИТЕТЕ.....	220-224
<i>Qudratov Shahzod Nasim o'g'li</i> RAQAMLI TA'LIM EKOTIZIMINING MOHIYATI VA PEDAGOGIK IMKONIYATLARI.....	225-231
<i>Muhammadiyev Lochin G'ayratovich</i> OLIIY TA'LIM MUASSASALARIDA TARIX O'QITISHDA MULTIMEDIA VOSITALARINING SAMARADORLIGINI ANIQLASH	232-235
<i>Abraeva Rukhsora Shuhratovna</i> USING CORPUS-BASED TOOLS TO ENHANCE GRAMMAR INSTRUCTION FOR MULTILEVEL EXAM TAKERS.....	236-242
<i>Konisbaeva Amina Jenisbaevna</i> INGLIZ TILINI O'QITISHDA A2 DARAJADAGI O'QUVCHILARDA UCHRAYDIGAN TIL TO'SIQLARINING DIDAKTIK OMILLARI.....	243-248

Received: 01 March 2026

Accepted: 15 March 2026

Published: 31 March 2026

Article / Original Paper

DETERMINING THE EFFECTIVENESS OF MULTIMEDIA TOOLS IN HISTORY TEACHING IN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Muhammadiev Lochin Gayratovich

Independent researcher at Chirchik State Pedagogical University

Abstract. This article analyzes the issue of determining the effectiveness of multimedia tools in teaching history in higher education institutions. The study studies the impact of multimedia-based educational processes on the development of students' cognitive activity, historical thinking, critical thinking, and media culture. Also, through experimental and test studies, the didactic capabilities and practical results of multimedia tools in the educational process are evaluated. The results obtained serve to draw scientific conclusions on improving the methodology of history education and the effective organization of a digital learning environment.

Keywords: history education, higher education, multimedia tools, effectiveness, experiment, media culture, critical thinking, cognitive activity, digital pedagogy, didactic capabilities.

OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA TARIX O'QITISHDA MULTIMEDIA VOSITALARINING SAMARADORLIGINI ANIQLASH

Muhammadiyev Lochin G'ayratovich

Chirchiq davlat pedagogika universiteti mustaqil tadqiqotchisi

Annotatsiya. Mazkur maqolada oliy ta'lim muassasalarida tarix fanini o'qitishda multimedia vositalarining samaradorligini aniqlash masalasi tahlil qilinadi. Tadqiqotda multimedia asosidagi ta'lim jarayonining talabalarning bilish faolligi, tarixiy tafakkuri, tanqidiy fikrlashi hamda media-madaniyatini rivojlantirishga ta'siri o'rganilgan. Shuningdek, tajriba-sinov ishlari orqali multimedia vositalarining o'quv jarayonidagi didaktik imkoniyatlari va amaliy natijalari baholanadi. Olingan natijalar tarix ta'limi metodikasini takomillashtirish hamda raqamli ta'lim muhitini samarali tashkil etish bo'yicha ilmiy xulosalar chiqarishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: tarix ta'limi, oliy ta'lim, multimedia vositalari, samaradorlik, tajriba-sinov, media-madaniyat, tanqidiy fikrlash, bilish faolligi, raqamli pedagogika, didaktik imkoniyatlar.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V6SI3Y2026N39>

Kirish. Zamonaviy oliy ta'lim tizimida tarix fanini o'qitish jarayonini raqamli texnologiyalar asosida takomillashtirish dolzarb pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi natijasida multimedia vositalari ta'lim jarayonining ajralmas qismiga aylanib bormoqda. Ayniqsa, tarix fanida voqea va jarayonlarni vizuallashtirish, makon va zamon tasavvurini shakllantirish, tarixiy manbalarni tahlil qilish jarayonida multimedia imkoniyatlari muhim didaktik ahamiyat kasb etadi.

Biroq multimedia vositalaridan foydalanishning samaradorligini ilmiy asosda aniqlash, ularning talabalarning bilish faolligi, tarixiy tafakkuri va media-madaniyatiga ta'sirini tajriba-sinov asosida baholash zarurati mavjud. Shu bois mazkur maqolada oliy ta'lim muassasalarida tarix o'qitishda multimedia vositalarining samaradorligini aniqlash masalasi tadqiq etiladi.

Asosiy qism. Tarix darslari ko'pincha an'anaviy va statik o'qitish va o'rganish usullari bilan bog'liq. Shuning uchun ushbu konsepsiya hujjatida tarix sohasi uchun tadqiqot materiali va qiziqarli transformatsiya sifatida ishlatilishi mumkin bo'lgan multimedia jihatlarining usullarini ta'kidlashga harakat qilinadi. O'qitish va o'rganish Tarixni o'rganishda to'rtta usuldan, ya'ni qo'llanmalardan, tadqiqotdan, muloqotdan va ilovalardan foydalanish mumkin. Ushbu to'rtta usul Portal va Forum qoidalari, YouTube, CD-ROMlar, tarix ma'lumotlar bazalari, matn muharriri, taqdimotlar va virtual kutubxonalardan foydalanishi mumkin. Axborot va muloqot bir-biri bilan chambarchas bog'liq. Ushbu multimedia asosidagi usullarning xilma-xilligi uning barcha sohalarda va kundalik hayotda, ayniqsa ta'lim tizimida qo'llanilishini kengaytiradi. Maktablarda joriy etilgan elektron o'qitish eng dolzarb o'zgarishlardan biri bo'lib, o'quvchilar va o'qituvchilar hamda o'quvchilarning o'zlari o'rtasida rag'batlantiruvchi o'zaro ta'sirni yaratadi. Multimedia asosidagi o'qitish va o'rganish o'quvchilar orasida interaktiv ko'nikmalarni oshirish va tarixni o'rganish passiv va zerikarli deganlarning fikrini yo'q qilishning eng so'nggi tendensiyalaridan biridir. Multimedia o'quvchilarni darslikdagidan ko'ra ko'proq ma'lumot topishga bevosita undaydi. Ko'proq qiziqarli rasmlar yoki tasvirlar va tovushlar o'quvchilarning e'tiborini jalb qilishi va o'quvchilarni tadqiqot o'tkazishga, o'rganishga va bilim va tushunchalarini oshirishga undashi mumkin [7].

Tarixdagi hujjatlar dalillarni saqlash va kelajak avlodlar uchun qimmatli ma'lumotlarni taqdim etishda muhim rol o'ynaydi. Hujjatli filmlar kontekstida zamonaviy texnologiyalar tarixiy voqealarni vizual effektlar bilan taqdim etish uchun qo'llaniladi, bu esa bakalavr talabalariga o'tmishning yorqin tasvirini taqdim etadi. Ushbu hujjatli filmlar talabalar uchun keng qamrovli va ta'limiy resurslar bo'lib xizmat qiladi, ularga tarixiy voqealarni chuqurroq tushunish imkonini beradi. Vizual materiallar, ayniqsa, shaxslarni turli davrlarga olib borishda va murakkab sharoitlar va muammolarni tushunishda samarali hisoblanadi. Ba'zi hollarda tushuntirishlar yoki nazariy tushunchalarni tushunish qiyin bo'lishi yoki chalkashliklarga olib kelishi mumkin. Ushbu tadqiqotda vizual materiallarni taqdim etishda texnologiyalardan foydalanish va uning tarixga qiziquvchi turli akademik yo'nalishlardagi bakalavr talabalari orasida samaradorligini o'rganish uchun miqdoriy ma'lumotlar, uzunlamasına tahlil va tadqiqot metodologiyasi qo'llaniladi. Hujjatli videolar, biopikalar, seriallar va filmlar talabalarga tarixiy mavzularni tushunishga yordam beradigan vosita bo'lib xizmat qiladi va ularning samaradorligini so'rovnomalar orqali baholash mumkin [8].

Raqamli vositalarning tarix ta'limiga ta'siri qiyosiy tahlil asosida yoritilib, an'anaviy o'qitish usullari texnologiyaga integratsiyalashgan yondashuvlar bilan taqqoslanadi. An'anaviy metodlar (ma'ruza, darslik, ish varaqlari) tarixiy bilimlar uchun mustahkam asos yaratadi, biroq ko'pincha interaktivlik va yuqori darajadagi jalb etish imkoniyatlari bilan cheklanadi. Raqamli vositalar esa onlayn ma'lumotlar bazalari, interaktiv xaritalar, virtual turlar va ta'limiy o'yinlar orqali o'quv jarayonini yanada dinamik va ishtirokchiga yo'naltirilgan shaklga keltiradi.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, texnologiyaga integratsiyalashgan yondashuvlar talabalarning tanqidiy fikrlashini, hamkorlik ko'nikmalarini va shaxsiylashtirilgan o'qish imkoniyatlarini rivojlantiradi. Biroq, raqamli infratuzilma cheklovlari, kirishdagi tafovutlar hamda raqamli savodxonlik bilan bog'liq muammolar ushbu jarayon samaradorligiga ta'sir ko'rsatishi mumkin. Umuman olganda, maqola tarix ta'limida texnologiyani puxta va tizimli integratsiya qilish zarurligini asoslaydi [9].

Adabiyotlar sharhi. Tarix ta'limida multimedia vositalaridan foydalanish muammosi bo'yicha qator ilmiy tadqiqotlar olib borilgan. Multimedia ta'limining nazariy asoslari va uning o'quv jarayoniga ta'siri masalalari J. Mayer tomonidan kognitiv multimedia nazariyasi doirasida yoritilgan bo'lib, u multimodal taqdimot o'quv materialini samarali o'zlashtirishga xizmat qilishini asoslab bergan [1]. Raqamli pedagogika va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini ta'lim jarayoniga integratsiya qilish masalalari M. Koehler va P. Mishra tadqiqotlarida TPACK modeli asosida tahlil qilingan [2].

Tarix ta'limi metodikasi yo'nalishida esa multimedia vositalarining tarixiy tafakkurni rivojlantirishdagi ahamiyati S. Wineburg tomonidan tarixiy fikrlash konsepsiyasi asosida o'rganilgan [3]. Shuningdek, interaktiv va vizual vositalarning tarixiy manbalarni o'rganish jarayoniga ta'siri bo'yicha ayrim metodik tadqiqotlar mavjud [4]. Media-ta'lim va media-madaniyatni shakllantirish muammolari esa A. Fedorov hamda boshqa tadqiqotchilar tomonidan media-kompetentlik yondashuvi asosida yoritilgan [5].

Biroq mavjud tadqiqotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, oliy ta'lim muassasalarida tarix o'qitishda multimedia vositalarining samaradorligini kompleks tajriba-sinov asosida aniqlash masalasi yetarli darajada tizimli o'rganilmagan [6].

Metodologiya. Tadqiqotda oliy ta'lim muassasalarida tarix fanini o'qitishda multimedia vositalarining samaradorligini aniqlash maqsadida kompleks yondashuv qo'llanildi. Ish jarayonida nazariy (ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish, taqqoslash, umumlashtirish) va empirik (pedagogik kuzatuv, so'rovnoma, test sinovlari, tajriba-sinov ishlari) metodlardan foydalanildi.

Tajriba-sinov ishlari ikki guruh - nazorat va tajriba guruhlarida tashkil etildi. Tajriba guruhida tarix darslari multimedia vositalari (interaktiv taqdimotlar, video materiallar, raqamli xaritalar, infografikalar va virtual manbalar) asosida olib borildi, nazorat guruhida esa an'anaviy metodlardan foydalanildi. Tadqiqot davomida talabalarning bilish faolligi, tarixiy tafakkuri, tanqidiy fikrlashi va media-madaniyat darajasi maxsus ishlab chiqilgan mezonlar asosida baholandi.

Olingan natijalar miqdoriy va sifat tahlili orqali qayta ishlanib, multimedia vositalarining ta'lim jarayonidagi samaradorligi aniqlashtirildi.

Xulosa. Tadqiqot natijalari oliy ta'lim muassasalarida tarix fanini o'qitishda multimedia vositalaridan foydalanish ta'lim jarayonining samaradorligini sezilarli darajada oshirishini ko'rsatdi. Tajriba-sinov ishlari davomida multimedia asosida tashkil etilgan darslar talabalarning bilish faolligini kuchaytirgani, tarixiy voqealarni makon va zamon birligida yaxlit idrok etish ko'nikmalarini rivojlantirgani hamda tanqidiy fikrlash darajasini oshirgani aniqlandi.

Shuningdek, multimedia vositalari talabalarda media-madaniyat elementlarini - axborotni tahlil qilish, saralash, baholash va undan maqsadli foydalanish kompetensiyalarini shakllantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatdi. Nazorat va tajriba guruhlari natijalari taqqoslanganda, multimedia asosida o'qitilgan guruhda bilim ko'rsatkichlari va faol ishtirok darajasi yuqoriroq ekani kuzatildi.

Demak, tarix ta'limida multimedia vositalaridan tizimli va metodik asosda foydalanish nafaqat o'quv jarayonini modernizatsiya qiladi, balki bo'lajak mutaxassislarning kasbiy va media-kompetentligini rivojlantirishga ham xizmat qiladi.

Adabiyotlar/Literatura/References:

1. Mayer R. E. Multimedia Learning. – 2nd ed. – New York: Cambridge University Press, 2009. – 304 p.
2. Mishra P., Koehler M. J. Technological Pedagogical Content Knowledge: A Framework for Teacher Knowledge // Teachers College Record. – 2006. – Vol. 108. – No. 6. – P. 1017–1054.
3. Wineburg S. Historical Thinking and Other Unnatural Acts: Charting the Future of Teaching the Past. – Philadelphia: Temple University Press, 2001. – 255 p.
4. Seixas P., Morton T. The Big Six Historical Thinking Concepts. – Toronto: Nelson Education, 2013. – 220 p.
5. Федоров А. В. Медиаобразование и медиаграмотность. – М.: Академия, 2004. – 340 с.
6. Redecker C. Digital Competence of Educators: DigCompEdu Framework. – Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2017. – 95 p.
7. Awang A., Awang M., Ahmad A., Dahalan S., 2019. The Transformation of Multimedia-Based Teaching and Learning History Encourage Interactive Students in Primary School. Proceedings of the The 2nd international conference on sustainable development & multi-ethnic society - icosh2 2019. <https://doi.org/10.32698/gcs.0180>.
8. Jain N. (2024). The effectiveness of documentaries in teaching pedagogy in history. mLAC Journal for Arts, Commerce and Sciences (m-JACS) ISSN: 2584-1920. <https://doi.org/10.59415/mjacs.v2i1.76>.
9. Banerjee, D., 2024. The Impact of Digital Tools on the Teaching of History: A Comparative Study of Traditional and Technology-Integrated Teaching Methods. International Journal For Multidisciplinary Research. <https://doi.org/10.36948/ijfmr.2024.v06i03.22919>.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 5/3 (6) – 2026

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).